



RAHANDUSMINISTEERIUM



Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond



Eesti
tuleviku heaks

KÕRVALTEGEVUSTE HEA TAVA

KÕRVALTEGEVUSTE HEA TAVA

Sisukord

Sissejuhatus	2
Õiguslik raamistik – kõrvaltegevustega seonduvad piirangud ja kohustused	2
Levinumad kõrvaltegevuste valdkonnad	3
Koolitamine	3
Ettevõtluses osalemine	4
Ühiskondlik ja vabatahtlik tegevus	5
Nõustamis- ja konsultatsiooniteenuste osutamine	5
Toodete ja teenuste reklaam	6
Poliitikas osalemine	7
Kust veel nõu saada kõrvaltegevusi puudutavate otsuste tegemisel?	9
Kontrollküsimused kõrvaltegevuste lubatavuse üle otsustamisel	9

SISSEJUHATUS

Hea tava peamiseks eesmärgiks on anda juhiseid õiguspäraseks ja eetiliseks käitumiseks olukorras, kus ametnik tegeleb **väljaspool ametikohustusi muude tegevuste ehk kõrvaltegevustega**¹.

Hea tava keskendub kõrvaltegevuste puhul enim esinevatele dilemmadele ja juhistele nendega toimetulekuks. Tavas on välja toodud ka kaalutluskohad enim esinevate eetiliste konfliktide jaoks, mis kõrvaltegevustega tegeledes esile tulevad.

Ametniku tegevused saab jaotada:

- 1) ametijuhendi järgne põhitegevus,
- 2) ametiasutuse antud lisaülesanded,
- 3) ametiülesannete väline kõrvaltegevus.

Nii on koolituse puhul näiteks võimalik ametniku tööülesannete ja koolituse sisu järgi eristada ametijuhendi järgset koolitust, lisaülesannete täitmise raames toimuvat koolitust ning töövälisest koolitustegevust.

Kõrvaltegevus võib olla kasulik, näiteks kui saadud kogemust ja teadmist kasutatakse ka oma põhitöös. Samas ei tohiks kõrvaltegevus põhitööd takistada² või seada kahtluse alla ametniku ja asutuse ülesannete täitmise usaldusväarsust, erapooletust vm avaliku teenistuse põhiväärtust.

ÕIGUSLIK RAAMISTIK

Kõrvaltegevustega seonduvad piirangud ja kohustused

Kõrvaltegevused võivad olla keelatud seadusega (nt ATS § 60 lg 4) ning kõrvaltegevusi võib asutus täiendavalt keelata, kui

- kõrvaltegevusele kuluva tööjõu maht või laad takistab korrapärasest teenistusülesannete täitmist või
- kõrvaltegevus toob kaasa teenistuskohustuse rikkumise (ATS § 60 lg 2).

Avaliku teenistuse seadus (ATS § 60 lg 4) keelab teenistujal teha järelevalvet iseenda või endaga seotud isiku üle ning saada tulu kõrvaltegevuse eest, kui sama tegevus kuulub teenistusülesannete hulka. Kui kõrvaltegevus on tasuline, peab teenistuja hindama, kas saadavat tasu on võimalik

seostada tema teenistuskohustuste täitmisega. Viimast keeldu ei peaks kohaldama haridusasutuses tehtava teadusliku ja pedagoogilise tegevuse suhtes, kui teenistuja on sellest kõrvaltegevusest teavitanud. Ametikohustustega seostatav tulu võib olla korruptsioonivastase seaduse tähenduses korruptiivne tulu. Ametnike piirangud kõrvaltegevusteks tulenevad ka eriseadustest ning asutuste sisekordadest (nt ÕKS § 39 või PPVS § 68). Nii peavad näiteks vanglateenistujad kõrvaltegevustega tegelemisel lisaks seadustele arvestama ka vanglateenistuja eetikakoodeksis toodud piirangutega ning vanglateenistuse eetikakomisjoni poolt antud soovitustega³.

¹ Kõrvaltegevusi tuleb siin eristada ametialastest lisaülesannetest.

² Vt <https://www.korruptsioon.ee/et/korruptsioonivormid-ja-naited/huvide-konflikt/korvaltegevuse-piirang>

³ Nimetatud põhimõte on kirjas ka Justiitsministeeriumi kõrvaltegevusest teavitamise juhises.

Ametnik peab viivitamata teavitama ametisse nimetamise õigust omavat isikut (nt asutuse juhti, ministeeriumi puhul kantslerit, ministrit) kirjalikult, kui ta tegeleb või kavatses tegeleda kõrvaltegevusega

- töölepingu või teenuse osutamise lepingu alusel,
- valitaval või nimetataval ametikohal,
- ettevõtjana või täisosanikuna täis- või usaldusühingus,
- juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmena. (ATS § 60 lg 1 ja 2)

Infot kõrvaltegevuse kohta peaks esitama nii palju, et tööandjal oleks võimalik hinnata, kas esineb seaduses märgitud kõrvaltegevuse keelamise aluseid (ATS § 60 lg 2). See tähendab ka seda, et ei ole vaja teatada detailidest või asjaoludest, mis ei ole olulised selle hindamiseks (nt kõrvaltegevusest saadava tasu suurus, klientide arv jmt).

Teavitamata jätmise eest vastutab ametnik vastavalt ATSi sätetstatule, st teenistuskohustuse rikkumine toob kaasa distsiplinaarkaristuse. Kõrvaltegevustest arusaamise hõlbustamiseks on soovitatav asutuses välja töötada oma juhend.

Soovitatav on eelnevalt vahetu juhiga läbi

arutada, millist laadi kõrvaltegevusega on tegemist, kui suur on selle kõrvaltegevuse puhul huvide konflikti oht või kas kõrvaltegevus takistab põhitöökoha ülesannete täitmist. Võimaliku huvide konflikti väljaselgitamisel on abiks korruptsioonivastase seaduse toimingupiiranguid puudutavad sätted⁴.

Kui kõrvaltegevus on tasuline, võiks ametnik ise kõigepealt hinnata, kas saadavat tasu on võimalik seostada tema ametikohustuste täitmisega. Ametikohustustega seostatav tulu võib olla korruptsioonivastase seaduse tähenduses korruptiivne soodustus.

Aeg-ajalt tuleb ette olukordi, kus teenistuja määratakse tööülesannete raames kõrvalülesannet täitma teise asutuse kaudu (nt ettevõtte nõukogusse). Sellistel juhtudel tuleks sellest tegevusest teavitada oma tööandjat (v.a juhul, kui tööandja ise on teenistuja nõukogusse määratud).

Teenistuja teavitamine kõrvaltegevuse kohta ei ole avalik, seega võivad teavitusest teadlikud olla eelnimetatud isik ning tema poolt määratud isikud, kes on konkreetse tööprotsessiga tööalaselt ja loogiliselt seotud. Muul juhul on tegemist eraelu puutumatuse kaitsealasse kuuluva teabega (AK-teave), mida ei avalikustata.

LEVINUMAD KÕRVALTEGEVUSTE VALDKONNAD

Koolitamine

Ametnike tegutsemine koolitajana on reguleeritud ATSi s ja eetikanõukogu poolt heakskiidetud [heas tavas](#) „Huvide konflikti vältimine ametnike koolitustegevuses”.

Ametniku tööülesannete ja koolituse sisu järgi on võimalik eristada: 1) ametijuhendi järgset koolitust, 2) lisaülesannete täitmise raames toimuvat koolitust, 3) töövälset koolitustegevust.

Hea tava „Huvide konflikti vältimine ametnike koolitustegevuses” annab juhised õigeks käitumiseks kõigis kolmes valdkonnas koos praktiliste näidetega.

Ametikoha eesmärgiga seotud koolitamine tähendab, et teavitus- ja koolitustegevus on ametijuhendis sisalduv või ametikoha eesmärgiga vahetult seotud. Sellise koolitustegevuse eest on tasu vastuvõtmine

⁴ Toimingupiirangu eesmärk on huvide konflikti vältimine. Piirangutega välistatakse olukord, kus ametiisik teeb iseenda või temaga seotud isiku suhtes otsuse või toimingut.

üldjuhul keelatud. Asutuse töökorralduse tasandil tuleb otsustada, missuguste ametikohtade puhul määrata valdkondlik koolitamine või teavitamine ametijuhendi järgseks ülesandeks ning planeerida asutuse iga-aastaste koolituste maht.

Teavitus- ja koolitustegevus on täiendavaks ülesandeks siis, kui see ei kuulu ametniku põhiülesannete hulka ega kajastu ametikoha põhipalgas, kuid kasutatav informatsioon põhineb tööalastel teadmistel või on töö käigus omandatud. Juhul kui ametniku ametisse nimetav isik peab sellise koolitustegevuse tasustamist põhjendatuks, tuleb üldjuhul vältida topelttasustamise situatsiooni. Näitena võib nimetada asutuseväliste koolituspakkujate algatusel korraldatud koolitusi, seminare ja konverentse, kuhu ametnikke kutsutakse tasu eest tööalastel

teemadel esinema. Kuna ka tasuta tehtud koolituste puhul võib tekkida eetilise dilemma, siis on alati võimalik koolitada ka tasu võtmata.

Ametikohavälistes valdkondades koolitamine on käsitletav tavapärase kõrvaltegevusena, mida reguleerib ATS § 60. Eriteenistuste (nt kaitsevägi) puhul võivad kehtida rangemad piirangud.

Ametikohaväliseks koolituseks on näiteks juhtum, kus maksuametnik korraldab käsitöökursuseid huvikoolis, ministriumiametnik annab põhikoolis inglise keele tunde, omavalitsuse õigusnõunik loeb patendiõiguse kursuseid.

Sellisel juhul on tasu eest koolituste läbiviimine lubatud, kuid igal juhul peab ametnik sellest kirjalikult teavitama teda ametisse nimetamise õigust omavat isikut.

Ettevõtluses osalemine

Üldjuhul võivad ametnikud ettevõtlusega tegeleda eeldusel, et kõrvaltegevusest on asutuse juhti kirjalikult teavitatud, sellega ei kaasne huvide konflikti ning järgitakse korrupsioonivastase seaduse nõudeid, sh toimingupiiranguid.

Ettevõtluses osalemise puhul tuleks arvesse võtta ka erinevates lepingulistes vormides osalemist (nt käsundusleping, töövõtuleping, autorileping vm). Oma rolli mängivad eetiliste dilemmade hindamisel ka lepinguliste suhete iseloom ja eesmärgid.

Üldpõhimõttena võiks arvestada, et teavitada tuleks oma nimel tasu eest kaupade või teenuste pakkumisest, kui see

on püsiv tegevus ning sellel on ametniku jaoks oluline majanduslik tähendus või kui sellega tegelemine võtab olulises mahus tema aega (sh tuleks teavitada tegevusala ja aeg, mis ettevõtlusega tegelemiseks kulub).

Teavitada tuleks ka enda funktsioonist juriidilise isiku organi liikmena ja sellest, kui juriidilise isiku organi liikmena tegutsemine võtab olulises mahus ametniku aega.

Ettevõtlusega seotud kõrvaltegevuse lubamise või keelamise otsustamisel tuleb kaaluda, kas ettevõtlusest tulenevad riskid mõjutavad ametniku ja asutuse usaldusväärust ametiülesannete täitmisel.

Ametnikueetika nõukogu on avaldanud seisukoha ametnike ettevõtluses osalemise kohta, vt [seisukohta](#) nr 4.

Seisukoht anti juhtumi kohta, kus tarbijakaitse valdkonna ametnik määras trahvi automüügiga tegelevale ettevõttele. Kahele automüügi ettevõttele omanikule ja juhatuse liikmele kuulus ka inkassofirma, kes eelnevalt nõudis ametniku tollaselt ettevõttelt sisse tekkinud võlga.

Eetikanõukogu leidis, et ettevõtlusega tegelemine sisaldab riski ning makseraskustesse sattumine võib teatud juhtudel olla vältimatu, mistõttu see fakt iseenesest ei pruugi tähendada vastuollu sattumist ametnikueetikaga. Samas võib ka lubatud kõrvaltegevuse puhul tekkida huvide konflikt, millele rakendub toimingupiirang.

Ametnikueetika seisukohast tekib vastuolu usaldusväärse väärtusega juhul, kui isik on ettevõtjana oma kohustused riigi ees pahatahtlikult täitmata jätnud.

Asutustel on võimalik otsustada, missugustel ametikohtadel on töö iseärasustest tulenevalt sellise kontrolli läbiviimine vajalik. Eetikanõukogu soovib eriti järelevalvet ja kontrollitoiminguid teostavatel asutustel täpsemalt määratleda seotud isikute ring, kelle üle ei tohi ametnik toiminguid või otsuseid teha. Ametnikud peavad oskama oma era- ja avalike rollide koosmõju hinnata ning kahtluse korral tuleks taandamise põhjendatust asutuses arutada.

Ühiskondlik ja vabatahtlik tegevus

Vastavalt Justiitsministeeriumi soovitus-tele kõrvaltegevuste kohta on vabakonna või kogukonna tegevuses osalemine ametnikele üldiselt lubatud.

Ametnike osalemine vabakonna või kogukonna tegevuses aitab muuhulgas suurendada kaasamist, mis on kaasaegse poliitikakujundamise lahutamatu osa. Probleemid on muutunud järjest keerulise- mateks ning vastuolulisemateks ilma ühe ainuõige lahenduseta. Sellisel juhul tulebki kaasata erinevatest valdkondadest ja erinevate teadmistega inimesi. Taoliste

probleemide lahendamisel mängivad ka ametnikud olulist rolli, sest neil on laial- dased teadmised spetsiifilistest valdkon- dade⁵. Ka rahvusvahelised uuringud kinnitavad, et ametnikel on oluline roll kogukonna seisukohtade mõju määramisel⁶. Ametnike osalemine vabakonna või kogukonna tegevuses on kasulik, sest ametnikud jagavad vaba- ja kogukondadele vaateid ja arvamusi oma valdkonna asjatundjana, mis omakorda annab avalikkusele võimaluse saada tasakaalustatud teavet⁷.

Nõustamis- ja konsultatsiooniteenuste osutamine

Ametnikueetika nõukogu on avaldanud seisukoha nõustamistegevuse kohta, vt [seisukohta nr 1](#).

Seisukoht anti juhtumi kohta, kus vallavalitsuse õigusnõunik osutas kõrvaltegevusena juriidilise nõustamise teenust enda õigusbüroo kaudu. Õigusbüroo vahendusel esindas ta kostjat kaasomanike vahel toimunud tsiviilkohtuvaidluses valla territooriumil asuva kinnistu kasutamise üle.

Eetikanõukogu hinnangul toob selline olukord kaasa kõrvaltegevuse ja avaliku rolli vastandumise ning on vastuolus avaliku teenistuse eetika põhimõtetega.

Peamisteks kaalumise kohtadeks olid kõrvaltegevuse kooskõla valla tegevuse eesmärki- dega, kõrvaltegevuse ja ametnikutöö rollikonflikti olemasolu ning kõrvaltegevuse mõju ametiasutuse mainele.

⁵ Kübar. U, Hinsberg. H. Kaasamine avalikus sektoris ja vabakonnas. 2014, lk 10-11.

⁶ Vt nt Ray. K, Hudson. M, Campbell-Barr. V, Shutes. I. 6. november 2008. <https://www.jrf.org.uk/report/public-officials-and-community-involvement-local-services>

⁷ Ametnike väljendusvabaduse hea tava.

Ametniku eetikakoodeksi kohaselt järgib ametnik oma tegevuses kodanikelt mandaadi saanud poliitikute õiguspäraselt väljendatud tahet. Samuti nõuab ATS § 51 lg 6, et ametnik peab teenistussuhte raames aitama kaasa ametiasutuse seadusest tulenevate ülesannete täitmisele.

Ametniku eetikakoodeksi järgi on ametnik väärikas, vastutustundlik ja kohusetundlik. ATS § 51 lg 4 kohaselt peab ametnik käituma väärικalt nii teenistuses olles kui ka väljaspool teenistust, sealhulgas hoiduma tegevusest, mis diskrediteerib teda ametnikuna või kahjustab ametiasutuse mainet. Ametniku tööväliste rollide (sh kõrvaltegevuste) puhul on oluline hinnata nende vahetut ja otsest

kokkupuudet ning mõju ametnikutööle. Näiteks valla õigusnõuniku tegevust juristina õigusbüroos ei saaks keelata juhul, kui tema õigusbüroo keskenduks konkreetse valla küsimustest väljapoole jäävatele teemadele.

Eetikanõukogu on ka oma varasemates aruteludes leidnud, et ei saa sihiks võtta selle keelamist, et ametnikud oma kompetentsi teiste riikidega jagavad ja Eesti teenuseid tutvustavad. Pigem on vajalik näidata võimalusi, kuidas Eesti ametnike kompetentsi ja teadmisi parimal moel oleks võimalik ära kasutada ja seeläbi motiveerida talente avalikus teenistuses töötama.

Lisaks on eetikanõukogu andnud ametnike osalemise kohta riigi teenuste ja teadmiste ekspordis kaks seisukohta Kaitseministeeriumi pöördumiste alusel, vt [seisukohad](#) nr 5 ja 7.

Kaitseministeerium (edaspidi ka KM) esitas eetikanõukogule kaks pöördumist seisukohtade kujundamiseks dokumendi kavandi „KM valitsemisala asutuste tegevus Eesti kaitsetööstusettevõtetele ekspordivõimaluste loomisel“ kohta. Korda täiendati, lähtudes eetikanõukogu 23.11.2015 avaldatud seisukohast nr 5.

Uuendatud korra järgi võivad KM valitsemisala teenistujad kaitsetööstusvaldkonna ettevõtteid toetada järgmiste tegevuste kaudu – osalemine praktilise kasutajana rahvusvahelistel kaitsetööstusnäitustel, seminaridel ja äridelegatsioonide visiitidel, ettevõtetele oluliste kontaktide vahendamine ning väliturunduses kasutus- ja testimisreferentsi pakkumine. Ettevõtete toetamine eeldab, et kaitseväl on konkreetse ettevõtte kaitsetööstustoote või teenuse kasutus- või testimiskogemus, millele saab ettevõtte avalikult viidata. Ettevõtete koostöö KM valitsemisalaga võib seisneda osalemises varustushangetel, teadus- ja arendusprojektides, Eesti Kaitsetööstuse Liidu töörühmades või KM arendustoetuste konkurssidel. Toetuse saamise (ehk sisuliselt KM valitsemisala asutuse teenistuja lähetusse saatmise) otsustab taotluse alusel kaitseministri moodustatud kaitsetööstuse koostöökomitee, kus on esindatud KM, Eesti Kaitsevägi ja Eesti Kaitsetööstuse Liit.

Toodete ja teenuste reklaam

Ametnikueetika nõukogu on kujundanud seisukoha ametnike osalemise kohta toodete ja teenuste reklaamis, vt [seisukohta](#) nr 2.

Seisukoht anti juhtumi kohta, kus eetikanõukogule esitati päring, kas kaitseväge tegevvälane, kes reklaamib eraisikuna toidukaupade müügiga tegelevat internetikaubamaja, eksib ametnikueetika vastu.

Juhtumi põhjal tehtud soovitused on laiendatavad ametnike osalemisele toodete ja

teenuste reklaamis üldisemalt.

Seisukohas toodud soovitude kohaselt tekib ametnikueetika põhimõtetega vastuolu siis, kui reklaamitava ettevõtte tegevusvaldkond on otseselt seostatav ametniku tööandjaga või tema ametialase pädevusega – näiteks kui tegevvälane reklaamib matka- või militaarvahendite müügiga tegelevat ettevõtet. Sellistes reklaamides osalemine on kindlasti taunitav nii eraisikuna kui ka ametnikuna. Eetikanõukogu soovib asutustel läbi arutada ja kokku leppida, missugusel juhul riivatakse reklaamis osalemisega asutuse mainet ja ametiväärikust ning välja töötada protseduurireeglid, kuidas kahtluse korral reklaamis osalemise sobivuse kohta nõu küsida. Asutuse maine on kollektiivne sümboolne vara, mille vähendamise riski tuleb hinnata ka eraisikuna tegutsedes. Juhul, kui asutuses pole teemat arutatud, soovib eetikanõukogu enne reklaamis või kampaaniates osalemist nõu pidada oma tööandjaga.

Eetikapõhimõtetega vastuolu ei teki ega avaliku võimu mainet ja ametiväärikust ei kahjustata juhul, kui

- ametiasutusel ei ole ettevõttega lepingulisi suhteid ja järelevalvepädevust,
- ametniku tööülesanded pole seotud reklaamitud ettevõtte suhtes toimingute ja otsuste tegemisega,
- reklaamis esitleb isik end eraisikust kaubamaja kliendina ning puuduvad viited ametniku staatusele.

Toodete ja teenuste reklaam hõlmab ka suunamudijate tööd (sh sotsiaalmeedias), sealhulgas näiteks pesupulbrite ja toidulisandite müüki (nt kui ametnik töötab samal ajal Terviseametis ja talle makstakse asjaomase reklaami eest). Ka tasuta reklaami puhul võivad eetilised ja

huvide konfliktid tekkida ning ka siin tuleks arvestada eetikakoodeksi nõuetega.

Peamine põhjendus, miks sellistes reklaamides osalemine võib olla eetikakoodeksiga vastuolus, seisneb selles, et see puudutab asutuse mainet. Reklaamis osaleva ametniku tuntus ja usaldusväarsus põhineb vähemalt osaliselt tema ametipositsioonil ning tema erapooletus on mõjutatud ametniku rollist. Probleem võib tekkida just konkreetse toote või teenusepakkuja mainimisel ja seost tuleb arvestada reklaamitava toote ja ametniku tegevuse sisu kontekstis.

Kõrvaltegevus, mis mõjutab või võib hakata mõjutama ametniku tegevuse usaldusväarsust, on tõenäoliselt eetikakoodeksiga vastuolus. Siinjuures ei mängi eetika seisukohalt rolli, kas see tegevus on tasustatud või mitte.

Poliitikas osalemine

Laiemas mõttes osaleme me kodanikena kõik poliitikas (nt valimistel, rahvalgatusele allkirja andes või arvamust väljendades), kuid siin on mõeldud eelkõige kas erakondades või nende sidusorganisatsioonides osalemist, erakondade töös või poliitilises kampaanias osalemist.

Kõrvaltegevus poliitikas osalemise puhul tähendab ametniku poliitilisi tegevusi väljaspool tema ametikohustusi, mis ei ole seotud tema ametiülesannete täitmisega.

Huvide konflikt tekib siis, kui ametniku roll poliitikas läheb vastuollu tema professionaalse rolliga. Võtmeküsimus on, kas ametniku roll poliitikas mõjutab või näib mõjutavat tema otsuseid igapäevast töös.

Poliitilise tegevuse piirangud püüavad tasakaalustada avaliku teenistuse neutraalsust ja üksikisiku õigust osaleda poliitilises tegevuses. Ministri nõunike ja teiste poliitiliste ametnike puhul tuleb

piiranguid vaadata teises kontekstis.

Poliitikas osalemise puhul tuleb arvestada korrupsioonivastases seaduses ja ametniku eetikakoodeksis sätestatud piirangutega ning ametnike väljendusvabaduse [hea tavaga](#), teatud ametipositsioonidele on kehtestatud ka täiendavad nõuded (nt eriteenistused).

Ametnikueetika nõukogu sel teemal seni konkreetsetes juhtumites seisukohti kujundanud ei ole.

Poliitilisi seisukohti väljendades või muul viisil poliitikas osaledes tuleks muuhulgas arvestada eetikakoodeksi usaldusvääruse, erapooletuse ja asjatundlikkuse põhimõtetega. Samuti viitab ametnike väljendusvabaduse [hea tava](#) väljendusvabadusele kui kodanike ühele põhiõigusele ja demokraatliku riigi olulisele alustalale.

Arutleva ühiskonna seisukohast on kasulik ja loomulik, kui ametnikud osalevad töövälises rollis oma valdkonna asjatundjana ja kodanikuna ühiskondlikus debatis ning jagavad oma vaateid ja arvamusi. Ametnike kui erialaekspertide osalemist ühiskondlikus arutelus tuleb väärtustada ja soodustada, sest nii tekib avalikkusel võimalus saada tasakaalustatud teavet otse valdkonna asjatundjatelt.

Poliitikas osalemine, sealhulgas valimistel kandideerimine, on demokraatlik põhiõigus. Põhiseadus annab kandideerimisõiguse igale vähemalt 21-aastasele hääleõiguslikule Eesti kodanikule. Riigikogu valimise seadus näeb ette ainult kitsenduse, et kandideerida ei või tegevälane ega inimene, kes on kohtu poolt süüdi mõistetud kuriteos ja kannab vanglakaristust. Ent ametnike valimistel osalemine seab riigiasutustele küll mitmeid korralduslikke väljakutseid, kuidas riigi ressursi ja autoriteedi kasutamine hoida selgelt lahus poliitilisest agitatsioonist. Kõige enam tuleks ametnikel poliitikas osalemise korral tähelepanu pöörata sellele, et ei satutaks vastuollu eetikakoodeksi erapooletuse ja usaldus-

väärsuse põhimõtetega. Poliitikas osaledes on üheks suuremaks väljakutseks ametniku jaoks sellistest tegevustest ja olukordadest hoidumine, mis võivad kahtluse alla seada tema erapooletuse tööülesannete täitmisel. Ametnik peab hoiduma ka teenetest (sh ei tohi ka ise neid pakkuda), mis võivad kahtluse alla seada tema ametialase sõltumatus ja objektiivsuse.

On siiski mõned ametnikud ja kõrgemad riigiteenijad, kellele on seadustes pandud täiendavad tegevuspiirangud. Need on ametikandjad, kellel erakonnaseadus ei luba olla erakonna liige – õiguskantsler ja tema nõunikud, riigikontrolör ja riigikontrolli peakontrolör, kohtunikud, prokurörid ja politseiametnikud. Põhimõtteliselt oleks kõigil nimetatutel õigus kandideerida parlamenti erakonna nimekirjas ilma ise erakonna liige olemata või üksikkandidaadina, kuid kandideerimine ja osalemine poliitilises agitatsioonis ei läheks kokku sellistele ametikohtadele esitatud kõrgendatud poliitilise neutraalsuse nõudmistega ja ootustega.

Avalike teenistujate suhtes kehtivad poliitilise tegevuse piirangud sõltuvad nende rollidest. Mõned piirangud kehtivad kõigile riigiteenistujatele, mõned piirangud kehtivad enamikule teenistujatele ja mõned ainult eriteenistujatele. Avalikud teenistujad võivad enne mõnes poliitilises tegevuses osalemist küsida asutuse või selleks volitatud ametnike luba.

Poliitilise erapooletuse järgimise põhimõtetele juhib tähelepanu ka

[„Valitsuskommunikatsiooni käsiraamat“](#), mille kohaselt valitsusasutuse kommunikatsioon ei ole poliitilise propaganda tegemise vahend, vaid demokraatlikus kodanikuühiskonnas sõnavabadusele kaasaaitaja. Valitsusasutusel ei ole ka kohane sekkuda erakondade omavahele suhetesse ning ta ei tohiks õigus-tada või kaitsta oma otsuseid või tegevusi parteipoliitilise retoorikaga.

⁸ Vt näiteks Political Activity (oico.on.ca); <https://www.scu.edu/government-ethics/resources/unavoidable-ethical-dilemmas-for-public-officials/>; <https://www.oge.gov/web/oge.nsf/Resources/Analyzing+Potential+Conflicts+of+Interest>

Mitmed riigid on kehtestanud konkreetsemad reeglid oma ametnikele poliitikas osalemiseks⁹. Nendega pannakse paika piirangud, mis aitavad tasakaalustada avaliku teenistuse neutraalsust ja kodanike õigust osaleda poliitilises tegevuses.

Need avalikud teenistujad, kes ei või olla erakonna liimed või osaleda erakonna tegevuses (nt eriteenistujad, sh politsei ja kaitseväge ametnikud), võivad üldjuhul hääletada, annetada erakonnale või kandidaadile ja kandideerida valimistel üksik-kandidaadina⁹.

Kust veel nõu saada kõrvaltegevusi puudutavate otsuste tegemisel?

Kõrvaltegevuste hea tava põhimõtete rakendamisel aitab [ametnikueetika nõukogu](#). Saate oma küsimused saata eeetika@fin.ee.

Justiitsministeeriumi koostatud juhend¹⁰ kõrvaltegevustest teavitamise kohta aitab samuti otsuseid teha. Sealjuures tuleb silmas pidada, et tegemist on õiguslikust

raamistikust lähtuvate soovitusetega. Ka nende kõrvaltegevuste puhul, millest ei ole õiguslikku kohustust teavitada, võib asutust siiski informeerida ning vajadusel teavitamise asjus nõu küsida (nt kui ettevõtluspoliitika valdkonnas tegutsedes ollakse samal ajal äriühingu osanik või aktsionär).

Kontrollküsimused kõrvaltegevuste lubatavuse üle otsustamisel

- 1. Kas tegemist on teenistusliku lisaülesande või kõrvaltegevusega?** Kui tegemist on lisaülesandega, siis peaks selle eest tasu maksma ametiasutus. Samas tuleks arvestada ka eranditega, nt võib tasu saada haridusasutuses toimuva teadusliku ja pedagoogilise tegevuse eest, kui ametnik on asutust teavitanud oma kõrvaltegevusest.
- 2. Kas kõrvaltegevusele kuluva tööjõu maht võib takistada korrapäraselt teenistusülesannete täitmist?** Kui see on nii, siis on alust kõrvaltegevuse keelamiseks.
- 3. Kas kõrvaltegevus toob kaasa või võib kaasa tuua teenistuskohustuse rikkumise (nt vahetu või püsiv järelevalve iseeende või endaga seotud isiku üle, toimingupiirangu rikkumine)?** Kui see on nii, siis on alust kõrvaltegevuse keelamiseks.
- 4. Kas ametnik kasutab kõrvaltegevuses ära oma ametipositsiooni või ametiasutuse mainet?** Kui see on nii, siis on alust kõrvaltegevuse keelamiseks. Vt ka punkt 6.
- 5. Kas kõrvaltegevus võib mõjutada ametniku otsuseid tööelus?** Vt ka punkt 6.
- 6. Kas kõrvaltegevus võib seada kahtluse alla ametniku või tema ametiasutuse usaldusväarsuse, erapooletuse või asjatundlikkuse?** Kui see on nii, siis on alust kõrvaltegevuse keelamiseks.

⁹ Hoolimata sellest, et erakonna nimekirjas võib kandideerida ka erakonna liige olemata, siis antud juhul läheks see vastuollu antud piirangu mõttega (hoida lahus ametnikutöö ja poliitilise tegevuse rollid).

¹⁰ <https://www.korrupsioon.ee/et/huvide-konflikt/korvaltegevused>